

תא שמע:

מט-ב **כיצד הוא עושה** חפינה שניה בקודש הקדשים —

שהרי אין חפינה זו דומה לראשונה, כי את הראשונה היה חופן מתוך מחתה מליאה שהיה שם הרבה יותר ממלוא חפניו, אבל כף שמביא לפני ולפנים לא היה בה אלא מלוא חפניו קטורת, והיה קשה מאד היאך מריק הכף לתוך חפניו, ונזהר שלא יפול מן הקטורת לארץ אפילו כחרדל, שאם כן נמצא מלא חפניו חסר:

מניח את מחתת הגחלים על הארץ, ואוחז את ראש הבזך [הכף, "כף אחת" מתורגם "בזיכא חדא"] שכלפי חוץ — בראשי

אצבעותיו של שתי ידיו, כשידית הכף בידו השמאלית לצד גופו, ויש אומרים: בשיניו היה מחזיק את ראש הכף —

ומעלה בגודלו [דוחף בשני גודליו] את הכף מעט מעט במתון שלא תתנדנד [מאירי⁽⁵⁸⁾] לעבר גופו, עד שמוגעת ראש ידית הכף לבין אצילי ידיו [המקום בו נכפפת הזרוע, ראה ריטב"א ורש"ש], כדי לעכבה ולתופשה בין שניהם, וסוף הכף במקום חיבור הכף עם הזרוע.⁽⁵⁹⁾

וחוזר הכהן הגדול ומחזירה לקטורת דרך צידה [רש"י] של הכף לתוך חפניו, [וראה הערה⁽⁶⁰⁾].

וצוברת לקטורת במרוכז על הגחלים, כדי

58. צריך ביאור: תתנדנד ומה בכך, והרי יכול ליקח כף גדולה ממידת מלוא חפניו, וכמו שכתבו התוספות מז א ד"ה וכך "אדרבה טפי ניהא אם הכף היתה גדולה יותר, דאי שוה למלוא חפניו היתה, אם כן כשמערה בחפניו לתוכה אי אפשר שלא יתפזר ויפול מעט לארץ", והכריחו כן מדברי הגמרא!?

59. נתבאר על פי רש"י, רבינו אליקים ריטב"א ומאירי.

ותמה הריטב"א: "למה צריך לשיניו וראשי גודליו, יעלהו בידו הימנית כיון שכבר הניח המחתה שבימינו בארץ, והוי ימינו ריקנית!?" ויש לומר, שהרי אין יכול לחפון אלא כשתהא שפת הכף האחרונה בראש פס ידו כדי שיריק אותה לתוך חפניו, ולא תוכל הכף לעמוד שם אלא כשיעלה אותה בשיניו או בראשי אצבעותיו מעט מעט עד שתהא שפתיה סמוך לפס ידו, ויחזירה על חופניו".

60. א. לשון רבינו אליקים: אוחז את הבזך בראשי אצבעותיו, הכי קאמר: מחזיר את הבית יד לחוץ ובית הקיבול כנגדו, ואוחז שפת בית הקיבול בראשי אצבעותיו וכופיהו לתוך חפניו להריח הקטורת שבה [כוונתו צריכה ביאור], ומעלה הבית יד של חוץ בגודליו עד שמגעת בית ידו לבין אצילי ידיו, וחוזר הכהן לצד אחר כדי שמחזיר הבית יד, והופך הבזך על חופניו ומריק כל הקטורת לתוך חופניו, דהיינו אומנות גדולה, שהיה הופך הבזך וזורק הקטורת דרך מעלה כדי שיהיה נופל הקטורת בתוך חופניו, וראה בירושלמי פרק ה הלכה ב, דעת רבי חנינא שם.

ב. לשון הרמב"ם [עבודת יום הכפורים ד א]: אוחז שפת הכף בראשי אצבעותיו או בשיניו ומערה הקטורת בגודלו לתוך חפניו עד שמחזירה למלא חפניו כשהיתה.

וביאר האחרונים דהרמב"ם גורס כגירסת הגר"א [בגליון הגמרא]:

כיצד הוא עושה אוחז את הבזך בראשי

שיהא עשנה של הקטורת שוהא לבוא בגלל ערימת הקטורת שעל הגחלים —

ויש אומרים: אדרבה מפזרה לקטורת על הגחלים כדי שיהא עשנה ממחרת לבוא. (60*)

וזו — הורקת הקטורת מהכף לתוך חפניו [רא"ל] — היא עבודה קשה שבמקדש!

ומפרשינן תחילה לברייתא, וואחר כך פושטת הגמרא מהברייתא את הספק:

ותמהינן: זו היא עבודה קשה ותו לא איכא במקדש עבודות קשות?!

והא איכא מליקה, שעבודה קשה היא?!

והא איכא נמי קמיצה של מנחת מחבת מרחשת ומאפה תנור שעבודה קשה היא (כמו שנתבאר לעיל מז ב)?!

אלא כך תאמר: זו היא — חפינה שבפנים — עבודה קשה, מן העבודות הקשות שבמקדש.

והשתא מוכחינן: שמע מינה: חופן וחוזר וחופן כמפורש בברייתא זו —

ומסקינן: אכן שמע מינה!

איבעיא להו:

שחט הכהן הגדול את פרו ואחר כך מת הכהן הגדול, מה הוא שיכנס כהן גדול אחר שנתמנה במקומו, בדמו של הפר שכבר נשחט, כלומר: האם צריך לשחוט פר אחר או לא (61)?

מי אמרינן: בזאת יבוא אהרן אל הקודש "בפר" — ואפילו בדמו של פר?

או דילמא: בפר ולא בדמו של פר?

רבי חנינא אמר: "בפר" ולא בדמו של פר; וריש לקיש אמר: "בפר" ואפילו בדמו של פר.

רבי אמי אמר: "בפר" ולא בדמו של פר; רבי יצחק [נפחא] אמר: בפר ואפילו בדמו של פר.

איתיביה רבי אמי לרבי יצחק נפחא הסובר, כי "פר" משמע אפילו פר מת ולפיכך נכנס אפילו בדמו:

הסוגיה לפנינו מתבארת על פי פשוטת משמעות רש"י.

כתיב בפרשת קרבן פסח: דברו אל כל עדת ישראל לאמר, בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות [למשפחה אחת] שה לבית. ואם ימעט הבית מהיות משה

ולא ימות בעשן.

61. כתבו בתוספות ישנים: והוא הדין דמיבעי ליה בשחט ונטמא, אלא מילתא אגב אורחיה קא משמע לן, דחטאת שמתו בעליה דציבור היא ולא למיתה אזלא כדלקמן [נ א]; ועוד, כיון שהראשון חי והקרוב שלו, אינו אלא כשלוחו של ראשון ופר עצמו קרינן ביה, ראה שם.

אצבעותיו ויש אומרים בשיניו, ומערה [ולא: ומעלה] בגודלו [כל הנדפס בינתיים נמחק] לתוך חפניו.

60*. כתב המאירי: ומפזרה על הגחלים שיהא עשנה ממחרת ויתמלא הבית עשן ולא יזונו עיניו מבית קדשי הקדשים, וכשיתמלא הבית עשן יוצא לו; ובגמרא נחלקו לומר, שלא היה מפזרה אלא צוברה כדי שיהא עשנה שוהה

ידיהם ממנו עד שיזרק הדם [משנה וגמרא שם].

ואם איתא — כדבריך ד"פר" משמע אפילו לאחר מיתה, אם כן אף "שה" משמע כן מושכין ידיהם ממנו "עד שיזרוק" מיבעי ליה לתנא לומר?! (62)

ומשנינן: **שאני התם** בקרבן פסח, כיון דכתיב: "**ואם ימעט הבית**" [רש"י]. אם רצו מנויין להימעט ולמשוך את ידיהם, לא יעשו כן רק "מהיות משה" דהיינו מחייתה דשה כלומר: שהייתו קיימת ולא משישחט. (63)

מתיב מר זוטרא לסוכרים ש"פר" משמע אפילו לאחר מיתה:

כתיב בפרשת פדיון פטר חמור: וכל פטר

[יהיו מועטים מהיות משה אחד שאין יכולין לאוכלו ויבוא לידי נותר] ולקח הוא ושכנו הקרוב אל ביתו במכסת [בחשבון] נפשות, איש לפי אכלו [הראוי לאכילה] תכוסו [לשון מינוי, ונדרש לשון שחיטה] על השה.

ושנינו במשנה בפסחים [פט א]: **נמנין** על הפסח מי שרוצה להצטרף [עד שישחט] —

ומושבין ידיהן ממנו — מי שרוצה לפרוש — "**עד שישחט**", אבל אחר שנשחט אין מושכין ידיהם ממנו דכבר לא מיקרי "שה" —

ורבי שמעון חולק וסבירא ליה, כי אף שאין נמנין עליו אלא עד שישחט, כיון דכתיב "במכסת נפשות תכוסו", ומשמע: במכסת נפשות והדר תכוסו [תשחטו], אבל מושכין

ואם איתא, דקושיית הגמרא היתה אף על המינוי, וראה מה שכתב בזה בד"ה ואם איתא שבגמרא, ובד"ה ואם איתא שברש"י; וסוף דעתו בדעת רש"י שהקושיא היתה אף על המינוי; וראה לשון הריטב"א.

וראה בתוספות שם, שכתבו, דהא דפרכינן "עד שיזרוק מיבעי ליה", ומשמע לאחר זריקה פשיטא דלא, "לאו משום דלאחר זריקה לא מיקרי "שה", אלא משום דבתר זריקה דכבר נעשה עיקר כפרה, במה יהא נמנה עליו, ותו לא מיקרי בעליו".

63. נתבאר על פי רש"י וריטב"א; וכתב הריטב"א: יש גורסים: "מהויתה דשה", והכל ענין אחד; וראה תוספות ישנים שתמהו: הואיל ו"הויתה דשה" הוא דרשת רבי שמעון ולא רבנן, כמבואר בגמרא פסחים שהובאה לעיל בהערה 62; וראה בשיח יצחק.

62. בגמרא פסחים על משנה זו איתא: אמר אביי: מחלוקת לימשך, דרבנן סברי "מהיות משה" מחייתה דשה [בעודו בחיים, ורבי שמעון סבר מהויתה דשה [קודם גמר עבודותיו], אבל לימנות דברי הכל עד שישחט, דאמר קרא במכסת נפשות והדר תכוסו.

ומרש"י משמע בפשיטות דקושיית הגמרא כאן, לא היתה על המינוי אלא על לימשך בלבד וכדעת רבי שמעון; ולכן ביאר רש"י תירוץ הגמרא רק על המשיכה ולא על המינוי; ועל דרך זה נתבאר בפנים, וכן ביארו בתוספות ישנים.

אבל מתוספות נ א ד"ה איתיביה, נראה, שקושיית הגמרא היתה אף על המינוי, ולא רק על המשיכה, וכן הוא בהדיא בפירוש רבינו אליקים; [וראה "שמועת חיים" בשם הגרי"ז וה"שפת אמת" בפסחים, מה שכתבו בביאור שיטה זו].

וב"שיח יצחק" דקדק גם מלשון רש"י בד"ה

חמור תפדה בשה; ושנינו במשנה בכורות: אין פודין פטר חמור:

זכר תם ובן שנה, אף כאן — בפדיון פטר חמור — זכר תם ובן שנה בלבד יהא ראוי לפדיון?!

לא בעגל ולא בחיה כיון דכתיב "תפדה בשה".

ומשנינן: תלמוד לומר: "תפדה תפדה" [וכל פטר חמור "תפדה" בשה ואם לא "תפדה" וערפתו] ריבה.

ולא בשה שחוטתה כיון דלא מיקרי "שה".

ותמהינן: אי "תפדה תפדה" ריבה, יש לך לרבות הכל ואפילו כולחו שנשנו במשנה בכורות שהבאנו [רא"ל וריטב"א] נמי יהיו כשרים לפדיון פטר חמור?!

ולא בטריפה — כגון שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה [רש"י בכורות].

ומשנינן: אם כן שאתה בא לרבות הכל — גזירה שוה ד"שה [שה", רא"ל וריטב"א] מאי אהני ליה?! אלא על כרחך:

ולא בכלאים [שה הבא מן העז והכבשה] ואף על גב שבין "שה כבשים" ובין "שה עזים" נקרא שה.

הועיל הריבוי כדי לרבות שאין צריך שיהא זכר תמים ובן שנה, כיון דסוף סוף שה הוא —

ולא בכוי הבא מן התיש [עז] והצביה, ואע"ג שמצד האב מין כשר הוא.

אלא בשה חי ושלם ובא ממין אחד בלבד.

והועיל המיעוט ד"שה שה" כדי למעט דבר שאינו שה גמור, כגון כלאים ושחוטת וחביריו [ריטב"א].

קתני מיהת שאין פודין בשחוטתה, הרי ש"שה" לא מיקרי אלא כשהוא חי, ואם כן הוא הדין "פר" לא נקרא אלא כשהוא חי, והאיך תאמר שהכהן נכנס בדמו של הפר המת?!

איתביה רבי יצחק נפחא לרבי אמרי, הסובר נ-א "בפר ולא בדמו של פר", היות ולאחר מיתה לא מיקרי "פר":

ומשנינן: שאני התם גבי פדיון פטר חמור, דהרי יליף "שה שה" מפסח —

והא כתיב בפרשת פר כהן משיח, לאחר זריקת דמו והקטרת אימוריו: "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה, אל מקום טהור, אל שפך הדשן. ושרף אותו על עצים באש" — הרי שאף לאחר מיתה הוא נקרא "פר"?!?

כלומר: הרי כל הדינים שנאמרו באותה משנה מפסח ילפינן ליה [כמבואר בגמרא בכורות יב א], ובכלל זה אף מה שאין פודין בשחוט — מפסח הוא נלמד, ובפסח ודאי צריך להביא שה חי.

ומשנינן: שיוציא את כולו.

ותמהינן: לדברך שאנו לומדים פדיון פטר חמור בגזירה שוה —

כלומר, לא קרא אותו הכתוב עכשיו לאחר

אי [וכי נאמר גם]: מה להלן — בפסח —